Հրատարակվում է ամեն օր բացի երկուշաբթի և տոն օրերից։
Տարեկան գինն է 10 ռուբլի։
Առանձին համարներով իւրաքանչիւրը 5 կոպ.։

Խմբագրատունը բաց է ամեն օր բացի կիրակի և տոն օրերից առաւօտեան 10—2 ժամը կէսօրից յետ։

Ծանրագրագրերը դիմում են ուղղակի խմբագրութեան հետեւեալ հասցէով. Въ редакцію газеты «Мегу Айастанъ», въ Тифлисъ, или Rédaction de «Meghou Haïastani» à Tiflis (Caucase).

ՇԱՒԱՍՏԱՆ

№—193 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 24 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 1881

Խմբագրութեան ուղղած թէ՛ յօդուածները եւ թէ՛ նամակները պէտք է պարզ գրուած լինին գրի տուողութեամբ եւ հասցէով։ Խմբագրութիւնը կարող է փոփոխել, ուղղել եւ կրճատել յօդուածները։ Խմբագրութիւնը իր վերայ չէ առնում յետ ուղարկել յօդուածները եւ պահում է երկու ամիս մինչեւ պահանջ։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են ամեն մի բառին 1½ կոպէկ։

Յայտարարութիւններն ընդունվում են խմբագրատանը եւ պ. Շահվերդեանի տաւիլիօնում։

Յայտարարութիւնները ընդունվում են հայերէն եւ օտար լեզուներով։

ԿՍԱՆԵԻԶՈՐՕՐԴՏԱՐԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ։

Մեր ուսումնարանները։
Ազգային.—Նուէրներին.— Թղթակցութիւն Գարմանարայից։
Մեղսաբեր հանգամանքներ։
Մանր լուրեր։
Յայտարարութիւններ։
Բանասիրական. — Ապօրինի զաւակը։

ԹԻՖԼԻՍ, 24 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 1881 թ.

Ուսումնական տարին սկսվեցաւ, ամեն դպրոցների դռները բացվեցան. բայց որքան կարօտեալների յաջողեցաւ արդեօք մնելու այդ դասերով եւ իր ուսման ծախսը որեւէ դպրոցում հոգացնելու։ Սորա պատասխանը դրական նապէս կարելի է ասել թէ բացասական է։ Շատ քչերին յաջողած է իրանց նպատակին հասնել, մինչեւ անգամ այնպիսիներին, որոնք պատրաստված էին ընդունելութեան դասնելու համար։ Ինչո՞ւ. որովհետեւ դպրոցների թիւը քնաւ համապատասխան չէ ցանկացողաց թուին. ուստի եւ ընդունվում է միայն չատ աննշան մասը, իսկ մեծամասնութիւնը պարզ է մնում միշտ սկսելու համար մի նոր փորձ անելու իւր վաստակին։

Միայն Ներսիսեան դպրոց մտնել ցանկացողք երկու օրում գտնվեցան մօտ 250 հոգի, որոնց հազիւ 50—60 ընդունվեցան տեղի սղութեան պատճառով։ Սոյն երեւոյթը, ինչպէս լսում ենք և կարդում լրագրներում, տեղի է ունեցել և միւս ուսումնարաններում։

Մենք մեզ իրաւունք չենք տալիս ժողովրդական լուսաւորութեան բոլոր հոգսը ծանրաբեռնելու կառավարութեան վերայ, որ անկարող է բոլոր ուսումն ցանկացողներին բաւարարութիւն տալու իւր պետերում։ Այսպարագրքը պիտի հրան ժողովրդեան եւ հոգեւոր իշխանութեանց վերայ ընկնի. ուստի եւ թո՛ղ ժողովուրդն ու սորա ներկայացուցիչները իրանց վերայ առնեն այդ ծախքը, չը պիտի այդ ծախսում նշանաւոր դժուարութիւն որոշած ունենայ ժողովրդական ուսման համար։

Մի՞թէ կարելի է կարծել, որ ժողովրդական կրթութիւնը պահող ապահովացնող է դաղաքի բնակչաց հանգստութիւնն ու բարօրութիւնը, քան հոգացողութիւնը նորա մանրութեան, ջրի և լուսաւորութեան համար։

Եթէ Ներսիսեան դպրոցի հոգաբարձութեան պատասխանն է իր խնամոց յանձնուած դպրոցի աւելի կատարելագործութեան և բարեկարգութեան վերայ հոգալը—կարծում ենք, որ պահպան պարտք չը կայ նորա վերայ հոգալու, որ դպրոցի խնամքը վայելեն, որքան կարելի է աւելի բազմաթիւ մանկունք, միեւնոյն ժամանակ չէ և ներկայ հոգաբարձութեան իւր անունը մի քանով յաւերժացնել, եւ անդով ձեռնամուխ լինելով այս մեծ և անհրաժեշտ կարեւոր հարցին։ Դպրոցի ներկայ ուսումնականն ծախքից կարող էին օգուտ քաղել 6—700 հոգի, մինչդեռ այժմ միայն

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԱՊՕՐԻՆԻ ԶԱՒԱԿԸ.

Վ. Է. Պ.

(Նուէր Ա. Ս. յիշատակին*)

ԺԴ.

Թէ հօր և թէ մօր համար միատեսակ դժուար էր թէև Անդրէասի հեռանալը, բայց Սարգիսը որպէս փողոցի մարդ օրն ի բուն գործի, առևտուրի հետ լինելով էլի ժամանակ առ ժամանակ մտնում էր անում իրան ազատելիք ղժրաղղութիւնը։ Ինչ որ վերաբերում էր Մարիամին, խեղճ կինը տան չորս պատի մէջ նստած դուռ ու դրկից ոտքը կորած, ուտելուց ու խմելուց ձեռք վերցրած օրն ի բուն սուգ ու չիվան էր անում։ Անչափ լալուց աչքի ակունքը չորացնում էր։ Հազիւ հազ այցելութիւն անող այս և այն հարևանուհին, մէկ էլ ձաշի ժամանակ և իրիկնապահերին տուն եկող Անդրէասի ներկայութիւնն էր, որոնցից սփոփուած Մարիամն ծածկում էր իր թախիծը, իւր լացն ու մաշը, թէպէտ և ուռած աչքերը չատ անգամ մատնում էին նորան կրկին։

ԺԵ.

Անդրէասի հոգեոր կառավարութիւնը գնացած օրն էր դարձել, երբ Մարիամը իւր փլատից մարդուն փողոց ճանապարհ դնելով, էլի խորասուզուեցաւ իւր մտածմունքներին ու թախիծներին մէջ։ Սիրական զաւակին անոյշ խօսակցութիւնը, Ջահիլ Ջիվան բոյ ու բուսածը, նրան ու պապական տեղը, դրան տեղը, չորերը կոխ տալու դամը պատի վրայ, տան անկիւնում ձգուած հին կօշիկները, գլուխը կոկելու սանտր ու վրձինը, ձեռքի գրիչը . . . այս ամեն մի ընչին բանը մի րոպէում խեղճ մօր աչքի ու մտքի առաջ ներկայացան և սիրտը կրտրկոտր էին անում։ Նա մտարերում էր իւր և որդու մօտակայ երջանկութիւնը Ա. քաղաքի մէջ և կարծես յուսահատում . . . Նա կը գժուի, այո՛ կատարեալ կը գժուի եթէ մի օր, գէթ մի օր արեգակը թարաքի մեծ թասին խփած ժամանակ (կէս օրին) չը տեսնի իւր մէկ ու ճար Անդրէասին, գրքերի կապոցը թեի տակ դրած ամօթխած պարկեշտութիւնից գլուխն ու աչքերը կախ արած, կամաց կամաց ազատարի տուն է գալիս և փողոցի հարևան աղջիկներին ջահն ու ջիգարը կրակով լեցնում զազում . . . գլուխոր է ինչ զարը ու զուխում է, բոլոր ուսումնարանում մինէ ուրիշ աչակերտ չը գտաւ, որ Մարիամի որդուն օձիքից այդպէս պինդ բռնել է չէ ուզում ձեռք վերցնել . . . գիմնազ, գիմնազ, չին, մին ու հազար ու մէկ գիմանկներ պատճառ բերելով, ինչի այդ անգութ մարդը ուզում է խըլել թշուառ կնոջ սիրական զաւակը տանել Թիֆլիզ, ով գիտէ ինչու համար... կարելի է զինուոր . . . յետոյ ափիցեր (օֆիցեր) չինելու ու . . . ու . . . իրան աղջիկը տալու . . . ողորմած Աստուած, տարաբաղդ մայրը կարող է մինէ առանց մահուան լսել, որ Անդրէասը իւր մօր լուս հատաւը թողած գնայ և օտար հատաւի աղջկայ վրայ պսակվի։

ԺԶ.

Մարիամի երեակայութիւնը հետզհետէ խանգարվում էր կարծես։ Նորա արտասանած բառերը չատ անկապ էին։ Գժուածի նման նա իւր երկու ձեռքը յանկարծ գլխին տարաւ, մազերը հուպ տուեց և մի րոպէ մտածմունքի մէջ ընկղմեցաւ կրկին։ Հետեւել բառերը պարզ ասոցացիոնութեան, որպէս միջոցութիւնաւ կինը կամ կատարեալ գժուած էր կամ խզճի հարուածից սաստիկ խայթուած, — ՁԷ որ, ասում էր նա, Անդրէասը ս. Լուսաւորիչ եկեղեցում մկրտեցին . . . մկրտողն էր տէր Սահակը . . . ողորմածածոզի պապիկը Անդրէասի հինքահայրն էր . . . ինչ . . . մի գուցէ մնռնտիրը (հինքահայրը) մնռնելից յետոյ՝ տէր-Յոհակը մատ խառնից . . . կարելի է օրէնքն այդպէս է. բայց չէ որ նա ասաւ թէ ինքն էլ հայ է . . . Սև ու մուխ բլէր ոատ եկած օրը . . . բայց . . . խոստովանքը դուրս ասել . . . աէր-Սահակը գէօղպագէօղ լինի . . . օծեալ կարգը խըզաւ մնայ գլխան . . . չէ, չէ, ես կը մնռնիմ ու չեմ թողնիլ, որ իմ Անդրէաս . . . իմ հոգուս տուն . . . կեանքիս բունը . . . ինձանից խլեն . . . նրէ օրէնքն այդպէս է, թող առաջ ինձ իմ լոյս հաւատից հանեն և յետոյ իմ զաւակին . . . Ամէթ ու ապուռ մէկդի կը դնեմ, կ'երթամ դատաւորի ու եպիսկոպոսի առաջ դէնիմ կը չոքիմ . . . կ'աղաչեմ . . . կը պաղատեմ . . . եթէ ոչ ոք ինձ չը լսեց . . . Յօդնեց . . . այն ժամանակ . . . այն ժամանակ աղուհ (մոյն) կ'ուտեմ կը մեռնիմ . . . Անդրէասս փուրգոնին վրայ նստելից յառաջ ես մեռած կը լինիմ . . . Էօֆ, Մայրիկ-Աստուածածին, քո փէչդ եմ ընկել . . . —և Մարիամը դրի դուռը ահագին ձայնաթմամբ բացուելու ձայնը լսելով յանկարծ սթափեցաւ և կարծես անգիտակցաբար մի քանի անգամ երեսը խաչակնքեց։

Թ.

Հոգեոր կառավարութիւնից դուրս գալով Անդրէասը Յակոբեանը եպիսկոպոսի առած խորհրդին հակառակ՝ փոխանակ իրանց տունը, ուղղակի ուսումնարան, տեսչի տունը գնաց։ Տեսուչը իւր կաբինէտում նստած փոստան ձգելու մի չտապղական պաշտօնական թուղթ էր արտագրում։ Յակոբեանին նկատ մտնելը նա թէև տեսաւ, բայց նրանում է որ գիրը չտապով էր, որովհետեւ աշակերտին հետ չ'ուզեց խօսիլ։ Յակոբեանը մի քանի րոպէ դրան մօտ կանգնելից յետոյ մօտեցաւ տեսչին ու յայտնեց որ Թիֆլիզ գնալուց հրաժարվում է։

—Մի խանգարիլ ինձ, ախմախ, կորի, գնա դուրս, յիմար սնաստուն, զայրացաւ տեսուչը առանց գլուխը և աչքերը թղթից հեռացնելու։

—Գրեցէք դիրէկտորին, որ ես չեմ կամենում գիմնազիա գնալ։

—Շրմխաք, ապտակեց տեսուչը իւր կոպիտ աչակերտին, բայց թեը բարձրացնելիս յանկարծ թանաքամանը չուռ եկաւ և արտագրած թուղթը ապականեց։ Բարկութիւնից, կատաղեցաւ տեսուչը և մի քանի ապտակ նորից Յակոբեանի երեսին հասցրեց։ Վերջինս անմռունչ տարաւ հարուածներին։

—Գայլին որքան կերակրես նա էլի անտառն է փախչում. Ջահանգամ քո գլուխը թէ չես գնում, ասում էր տեսուչը և գրասեղանը մաքրում։ Գնա խոզեր արածիր, յիմար անասուն։ Էլ ինչի էչի նման եկար գլխիս վրայ կանգնեցար։ Ծննդեան վկայական վաղը բեր մեր ուսումնարանի վկայականը ստացիր և գնա ինչ խալթ ուզում ես արա, ախմախ, . . . գնա կորիր խուլ, էշ, ուզտ, արջ . . ., թղթի փչանալու կսկիծը

ՎԱՂԱՐՉԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ — ՄԱՐՏԻ 24 — 1938 — № 67

ՊԱՏՄՈՒՎԱԾՔ

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՀՈՂԵՐԻՑ

Ա. ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ

Ես ծնվել եմ Ղարաբաղի Ջրաբերդ գավառի Ծաղկավան գյուղում։ Հայրս՝ Մարտիրոսը, ինձ ծնվելուց հետո, ութ տարի ապրել է։ Մայրս՝ Մարիամը, ինձ մեծացրել է։ Ես հայրիկիս չեմ հիշում։ Նրա մասին ինձ պատմել են։

Հայրիկս ծնվել է 1870 թվականին։ Նա ծնվել է աղքատ գյուղացու ընտանիքում։ Ինչպես ասում էին, հայրիկիս ծնողները ոչ մի հող չեն ունեցել։ Նրանք ապրել են ուրիշների հողերը մշակելով։ Հայրիկիս ծնողները մահացել են, երբ նա դեռ մանուկ էր։ Հայրիկիս մեծացրել է նրա մորաքույրը։

Հայրիկս մեծանալով՝ դարձել է հողագործ։ Նա ամուսնացել է 1895 թվականին։ Հայրիկիս կինը՝ մայրս, եղել է հարուստ գյուղացու աղջիկ։ Մայրս ինձ պատմել է, որ հայրիկիս հարսանիքը եղել է շատ աղքատիկ։ Հարսանիքին ոչ մի նվագարան չի եղել։ Հարսանիքին եղել են միայն հայրիկիս և մայրիկիս մերձավոր ազգականները։

Հայրիկիս ընտանիքը ապրել է շատ աղքատ։ Նրանք ունեցել են ընդամենը մի կով, մի էշ և մի քանի հավ։ Հայրիկիս հողերը եղել են շատ վատ։ Նրանք ունեցել են ընդամենը մի դեսյատին հող։ Հայրիկիս հողերը եղել են քարքարոտ։ Հայրիկիս հողերում քար էր շատ, ուստի հայրիկիս համար դժվար էր հողը մշակել։

Հայրիկիս ընտանիքը ապրել է շատ աղքատ։ Նրանք ունեցել են ընդամենը մի կով, մի էշ և մի քանի հավ։ Հայրիկիս հողերը եղել են շատ վատ։ Նրանք ունեցել են ընդամենը մի դեսյատին հող

ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԱՑԻ ԵՎ ԳՅՈՒՂԱՑԻ ԹԵՐԹ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՎՈՒՄ Է ԱՄԵՆ ՈՐ ՈՒՐԱԲԱԹԱ, ՉՈՐՔՇԱԲԹԻ ԵՎ ՏՕՆԱԿԱՆ ՏՕՆԵՐԻ ԱՌԱՎՈՏԸ
ԽՄԲԱԳԻՐ՝ Ա. ՂԱՖԱԴԱՐՅԱՆ
ՏՊԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ Ա. ՍԱՀԱԿՅԱՆԻ ԵՎ ՈՐԴՈՒ

ՀԳՀՎՈՒ ՀՂՈՒՄ

Ամսի 20-ին Թիֆլիսի վերջին ժամերն էին։ Ամբողջ քաղաքը ոտքի էր։ Ամեն կողմից լսվում էին ձիերի սմբակների դոփյուն, կառքերի ճռռոց, ամեն կողմ վազվզում էին ոստիկանական պահակներ, ամեն կողմ կանգնած էին զորքեր։ Ամեն կողմ տիրում էր մի անսովոր շարժում, մի անսովոր աղմուկ։ Ամեն կողմ ուրախություն էր, ամեն կողմ ժպիտներ էին երևում։ Ամեն կողմ ասում էին, թե վաղը Նորին Կայսերական Մեծությունը պիտի գա Թիֆլիս։

Ամբողջ քաղաքը ոտքի էր, ամբողջ քաղաքը ուրախ էր, ամբողջ քաղաքը ժպտում էր, որովհետև

Տարի Ը. Համարի գին...

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԶԻՆՎՈՐԱԿԱՆ ՈՒԺԵՐԻ ՀԱՄԱՐ ՀԱՎԱՔՎԱԾ ՀԱՆԳԱՆԱԿԻ ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ի ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ ՀՐԱՄԱՆԻ ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ԻՇԽԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ, ՈՐ ՊԻՏԻ ԳՈՒՄԱՐԱՎՈՐՈՒԻ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՆԳԱՆԱԿԻ ՀԱՄԱՐ ՀԱՎԱՔՎԱԾ ՀԱՆԳԱՆԱԿԻ ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿԵԼ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ ՀԱՍԱՐԱԿԱՑ ՀԱՆԳԱՆԱԿ